

Tiivistelmä majuri Juha Mäkelän pitämästä esitelmästä ja käydystä keskustelusta Kanta-Helsingin reserviupseerikerhon järjestämässä tilaisuudessa 3.11.2010 Katajanokan Kasinolla.

IRAN JA YDINASE

Iranin ja Lähi-idän turvallisuusajattelu

Majuri Juha Mäkelä aloitti esitelmän käymällä läpi Iranin lisäksi muita Lähi-idän valtioita ja niiden turvallisuusajattelua. Iran on vuoristoinen ja se tekee siitä vaikeasti valloitettavan.

Maahyökkäyssuunnat ovat rajoitetut ja karttaa tutkiessa tämä todella havaitaan. Iranin oma ydinase tekisi siitä alueellisen suurvallan ja se saisi hegemonian Lähi-idän alueella. Sen tavoitteena on tulla Lähi-idän voimakkaimmaksi valtioksi. Viime vuosikymmenten aikainen vihollinen Irak ei voisi sitä enää uhata tulevaisuudessa kun USA olisi poistunut alueelta. Iran pyrkii jo nyt vaikuttamaan Irakin sisäisen valtataisteluun tukemalla etelässä asuvia shiialaisia, joilla on sama islamin uskonuunta kuin Iranissa.

Itäisen Lähi-idän voimakolmiossa on ollut perinteisesti Teheran, Bagdad ja Saudi-Arabian Riad. Irakin nykyisessä tilanteessa sen mahdollisuudet varustautua Iranin uhan kasvaessa ovat rajalliset. Sen sijaan Saudi-Arabia varustautuu ja se teki syksyllä 2010 60 mrd. dollarin, maailman suurimmat asekaupat USA:n kanssa. Saudit näkevät Iranin uhaksi pitkällä aikajänteellä ja varustautuvat sen mukaisesti. Israel pitää nykyisin Irania suurimpana uhkana. Libanonissa oleva Hizbollah ja Gazaa hallitseva Hamas terroristijärjestöt ovat osa tätä uhkaa. Iran rahoittaa molempien toimintaa ja toimittaa näille aseita. Iran vastaakin Israelin uhkaa kohtaan asymmetrisesti (epätavallisesti) ja nämä järjestöt pyrkisivät aiheuttamaan mahdollisimman paljon tuhoa Israelille, mikäli se päättäisi pommittaa Irania. USA:n mahdollisesti pommittaessa Iranin ydinteknologian laitoksia, Iran uhkaa sulkea Hormuzin salmen laivaliikenteeltä. Tämän toteutuminen olisi huomattavasti vaikeuttamassa raakaöljykuljetuksia sillä 40 % meritse kuljetettavasta öljystä kulkee salmen läpi. Iran tukee Jemenissä olevia kapinallisliikkeitä ajatuksella, että ne voisivat vuorostaan sulkea pääsyn Punaiselle Merelle jonka rannalta Saudi-Arabia myös kuljettaa öljyä. Punaisen Meren sulkemisen onnistuminen laivaliikenteeltä Jemenin kapinallisten toimesta on arvioitten mukaan erittäin epätodennäköistä. Hormuzin salmen osalta kukaan ei pysty sanomaan varmasti tarkkaa arviota kuinka kävisi jos Iran pyrkisi sulkemaan liikenteen siellä.

Alueen turvallisuusajattelussa kurdit ovat niitä maita yhdistävä tekijä joitten alueella heitä asuu. Eniten kurdeja on Turkissa, 15,4 miljoonaa ja heidän osuus väestöstä on 24 %. Vastaavat luvut ovat Syyriassa 1,3 milj. ja 9,5 %, Irakissa 4,3 milj. ja 22 % ja Iranissa 6,8 milj. ja 11 prosenttia. Kukin maa pyrkii vastustamaan kurdien itsenäisyyspyrkimyksiä. Kurdien itsenäisyyttä ajavan PKK järjestön tukikohdat ovat Turkin – Irakin – Iranin vaikeasti valvottavalla vuoristoisella rajavyöhykkeellä.

Iranin sisäinen turvallisuus ja korkein valta

Mediassa on vuosia pohdittu räjähtääkö Iran sisältäpäin. Iranin väestö on hyvin koulutettua ja internetin käyttö on laajaa. Ennen muuta USA on tukenut Iranin oppositiota vuosia siinä määrin kuin se on ollut mahdollista. Oppositio pidetään tiukasti kurissa, puheluja valvotaan ja poliittisia vankeja kidutetaan ja teloitetaan. Lisäksi useita diplomaatteja on loikannut viimeisen vuoden aikana. Opposition kurissa pitämiseen liittyy myös ulkoisen vihollisen osoittaminen (USA ja Israel), jotta

sisäinen paine saataisiin paremmin pidettyä hallinnassa. Mäkelä arvioi, että oppositio ei voi syrjäyttää vallassa olevaa presidentti Ahmadinejadia ja hänen tasavaltalaiskaartia. Nämä pitävät todellista valtaa eikä se enää olisi uskonnollisella johdolla. Kirjoittaja toteaa, että mm. Suomen Teheranin suurlähetystön sivuilla kirjoitetaan korkeimman vallan olevan edelleen uskonnollisella johdolla. Iranin sisäiseen tilanteeseen tutustumiseksi Mäkelä kehotti tutustumaan Liisa Liimataisen kirjaan ”Iran, huntu ja haaste”.

Iranin ydinteknologian kehittäminen ja sen tavoitteet

Iran on kieltänyt, että sillä olisi salainen ydinaseohjelma. Iran on kuitenkin systemaattisesti kehittänyt ydinteknologiaa kuten myös ohjusteknologiaa useitten vuosikymmenten aikana. Iranin ohjuskalusto on kiinalaista alkuperää ja Jugoslavian hajottua bosnialaisia asiantuntijoita siirtyi Iraniin. Venäjä joutui perumaan kuluvaan syksyn aikana YK:n turvallisuusneuvoston pakotepäätöksen ja USA:n ja Israelin painostuksen takia aiemmin tekemänsä kaupat tehokkaista S-300 ilmatorjuntaohjuksista. Iranin teot eivät vastaa sen puheita ja suomeksi sanottuna se valehtelee. Se on jäänyt kiinni muutaman kerran kun on löydetty uusia ydinteknologiaa kehittäviä laitoksia joista se on ollut hiljaa. Vuonna 2009 paljastui salainen laitos Qumin kaupungin lähellä. Iranin ydinteknologian kehittämisessä osa on avointa kuten Busherin ydinvoimala. Osa on salaista kuten Field for the Expansion of Deployment of Advance Technology (Fedat) organisaation työ. Se kehittää niin uraanin rikastamisessa käytettävää ydinteknologiaa kuin ohjusaseistusta. Fedatin toimintaan voi tutustua netissä hakemalla sanoilla fedat ja iran. Olli Heinonen, joka toimi aiemmin Iranin ydinteknologiaa valvovassa IAEA:ssa, on sanonut jo 2008 heidän saaneen todisteita jonka mukaan jotkut Iranin tekemät kokeet eivät sovellu muuhun kuin ydinaseen kehittämiseen. Selkeä esimerkki tästä on Shahab 3 ohjuksen räjäytys 600 metrin korkeudessa. Koeräjäytyksestä näin korkealla on hyötyä vain ydinräjäytystä kehitettäessä. Liberaali pohjoiseurooppalainen ajattelu poikkeaa niin huomattavasti Lähi-idästä, että täällä on vaikea käsittää kuinka teot ja sanat voivat olla niin kaukana toisistaan. Esimerkiksi ao. linkeistä itse kukin voi tutkia kuinka Iran on kehittänyt niin ohjusaseistusta kuin ydinteknologiaa.

<http://www.globalsecurity.org/wmd/world/iran/>

http://www.nti.org/e_research/profiles/Iran/index.html

Iran on pyrkinyt muodostamaan ympärilleen turvallisuusalueita. Se on tehnyt Kaspian Meren alueella olevien maitten kanssa hyökkäämättömyyssopimuksia. Syyrian ja Turkin kanssa sillä on yhteinen kurdiongelma joka lähentää niitä. Syyrian kanssa Iran on liittoutunut jolloin jommankumman osapuolen ollessa sodassa toinen auttaisi. Syyrian osalta Mäkelä ihmetteli miksi se on mennyt niin tiiviiseen liittoon Iranin kanssa. Mahdollisissa sodissa se joutuisi kärsimään paljon Israelin vastatoimista saamatta itse mitään. Syyrian vaikutusvalta Golanin takaisinsaannissa on vähentynyt, Hizbollah on muuttunut itsenäiseksi Etelä-Libanonissa eikä se ole enää riippuvainen Syyriasta vaan sillä on suorat kytkökset Iraniin. Lisäksi Libanonissa 2005 tapahtunut entisen pääministeri Haririn murha heikensi huomattavasti Syyrian asemaa kun se joutui vetäytymään Libanonista. Kirjoittaja yhtyy Mäkelän näkemykseen, ellei sitten Syyrian viha Israelia vastaan ole tekijä jonka vuoksi Syyria on liitossa Iranin kanssa. Asiaan voi vaikuttaa myös se, että Syyriassa valtaa pitävät alawiitit ovat vähemmistönä mutta he ovat shiialaisia kuten iranilaiset. Näitä vaihtoehtoja ei tosin pohdittu esitelmässä. Kiina on sijoittanut paljon varoja Iranin öljyntuotantoon. Sen pelkona on, että jos Iran joutuu vaikeaan tilanteeseen, niin sen investoinnit menevät hukkaan ja sen öljyn saanti Iranista vähenee huomattavasti. Jotta Kiina saatiin YK:n pakotepäätöksen taakse, niin Saudi-Arabian prinssi Faisal kävi kolme kertaa Kiinassa luvaten kiinalaisille heidän saavan saudeilta öljyä jos iranilaisen öljyn toimittaminen vähenee. Kiinan aktiivinen toiminta alueella on pitkällä aikajänteellä tärkeä tekijä.

Miten tilanne mahdollisesti kehittyy

Iranin uhkailu ja pelottelu on yhdistänyt arabimaitten rivejä sitä vastaan. Mitä enemmän Iran on uhonnut voimaansa USA:ta, Israelia ja niitä arabimaita vastaan joissa on USA: tukikohtia, niin sitä tiiviimmäksi arabimaitten rivit ovat käyneet. On jopa esitetty Saudi-Arabian sallivan Israelin voivan käyttää ilmatilaansa jos se tekee pommituksia Iraniin. Saudi-Arabia näkisi jopa mieluummin Israelin pommittavan Irania kuin Iranin saavan ydinaseen ja alueellisen hegemonian. Iran käyttää kovaa retoriikkaa sanoessaan pyyhkivänsä Israelin pois maailmankartalta. Tässä on vaara molemmiin puolin sillä niin Iran kuin Israel ovat maallanneet itsensä nurkkaan josta on vaikea päästä pois. Vahingossa voi tulla ylilyönti josta seuraa kasvojen menettäminen jollei toimita. Israel on sanonut, että se voi käydä kahden rintaman sotaa eli sotaa Irania ja sotaa niin Gazaa hallitsevaa Hamasia kuin Etelä-Libanonissa olevaa Hizbollahia vastaan. Mahdollisesti Syyria olisi tässä vielä mukana. Uhkaan liittyen Israel piti kesällä 2010 suuret väestönsuojeluharjoitukset. Mikäli sota syttyisi, niin Lähi-itä olisi liekeissä ja seurauksia olisi vaikea arvioida.

USA:n osalta Mäkelä näki, että se ei ole valmis sotatoimiin Irania vastaan ennen kuin USA vetäytyy ensin pois Irakista ja ainakin jossain määrin Afganistanista. USA:lle isku Irania vastaan olisi vaikea ja se tehtäisiin vasta viimeisessä vaiheessa kun kaikki muut vaihtoehdot on katsottu. USA on alkanut tuoda esille, että Iran toimii yhteistyössä Al-Gaidan kanssa. Mikäli saadaan todisteita Iranin ja Al-Gaidan välisestä yhteistyötä niin se olisi muokkaamassa maaperää USA:ssa myönteiseksi pommituksille.

YK:n määräämät pakotteet eivät auta lopettamaan Iranin ydin- ja ohjusteknologian kehittämistä. Maata johtava eliitti ei kärsi pakotteista ja kansa pidetään kurissa valvonnalla. USA:ssa pakotetie on käytävä läpi ja vasta sen jälkeen se tulee olemaan valmis mahdollisiin pommituksiin kun voidaan osoittaa pakotteiden toimimattomuus. Israelin ja USA:n tiedustelu on arvioinut, että Iranilta menee 1-2 vuotta ennen kuin sillä on toimiva ydinase (2012 loppuun mennessä). Siitä Mäkelä ei maininnut onko näissä arvioissa otettu huomioon Stuxnet viruksen aiheuttamat ongelmat iranilaisissa ydinlaitoksissa. Siitä ei ole tietoa kuka tämän viruksen on kehittänyt. Sen kehittämisessä on tarvittu huomattavan paljon osaamista ja resursseja, jonka vuoksi jonkun tai joittenkin valtioitten arvioidaan olleen mukana.

Mikäli Iran saa kehitettyä muutaman vuoden sisällä ydinaseen niin Lähi-idässä alkaa ydinaseitten kehittäminen ja lisäksi jotkut maat vaatisivat USA:n ydinasesateenvarjon suojaa. Näistä maista tärkeimmät olisivat Turkki, Saudi-Arabia ja Egypti. Sitä ei arvioitu millainen tilanne Lähi-idässä olisi esimerkiksi vuonna 2030, jos vaikka viidellä alueen valtioista olisi ydinaseita.

Kirjoittaja toteaa lopuksi muutaman asian. Israelin ja Iranin välisestä ydinsodasta on olemassa lukuisia arvioita sekä netissä että kirjallisuudessa. Niitten arvioinnissa on syytä olla varovainen. Niall Ferguson, joka on yksi nykyajan arvostetuimmista historioitsijoista, on esittänyt Lähi-idän olevan alue jossa on nykyisin suurin mahdollisuus kolmannen maailmansodan syttymiseen. Todennäköisyyttä sen alkamiseen hän kuitenkin pitää vähäisenä. Kuinka Lähi-itä sitten liittyy Suomeen. Moni asiantuntija kuten mm. Pekka Visuri on sanonut Lähi-idän liittyvän Suomeen Venäjän kautta. Suuri sota Lähi-idässä, jossa Venäjä olisi tavalla tai toisella osallinen koskettaisi myös Suomea. On hyvä tietää mitä Lähi-idässä tapahtuu ja kuinka itänaapurimme toimii siellä.

Kanta-Helsingin kerho kiittää majuri Juha Mäkelää mielenkiintoisesta, uusia asioita esille tuovasta ja ajatuksia herättävästä esitelmästä.

Raimo Hynynen
majuri reservissä